

Opinnäytetyö (AMK)

Sosiaaliala

Sosiaalipalvelutyö

2016

Noora Koskikukka

OMAOHJAAJA NUOREN ITSENÄISTYMISEN TUKENA

– opas ohjaajille SPR Turun vastaanottokeskuksen
alaikäisyksiköissä

Noora Koskikukka

OMAOHJAAJA NUOREN ITSENÄISTYMISEN TUKENA

- opas ohjaajille SPR Turun vastaanottokeskuksen alaikäisyksiköissä

Toteutin opinnäytetyöni toiminnallisena kehittämistyönä alaikäisten yksin maahan tulleiden turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskuksessa. Toimeksiantajana oli Suomen Punaisen Ristin Turun vastaanottokeskuksen alaikäisyksiköt. Kehittämistehtävänäni oli luoda opas omaohjaajille nuorten turvapaikanhakijoiden itsenäistymistä tukemaan. Rajasin oppaan koskemaan erityisesti 17–18-vuotiaita nuoria, jotka muuttavat yleensä omaan asuntoon. Opas käsittelee aikaa, jolloin nuori on jo saanut oleskeluluvan, mutta asuu edelleen vastaanottokeskuksessa. Tavoitteena on näin koota yhteen tärkeät asiat ohjaajan työn kannalta. Oppaan tarkoituksena oli myös selvittää käytännön asioiden työnjakoa. Opas toimii samalla perehdytyskansiona uusille työntekijöille ja muistilistana kokeneemmille ohjaajille.

Opinnäytetyön tietoperusta koostuu turvapaikanhakuprosessiin, oleskelulupa- ja nuoren itsenäistymiseen liittyvistä asioista. Opasta varten keräsin tietoa jo olemassa olevista vastaanottokeskuksen ja Maahanmuuttoviraston ohjeistuksista ja säännöistä. Lisäksi havainnoin ohjaajien ja viranomaisten tapoja ohjata nuoria. Ideoimme työyhteisössä uusia konkreettisia keinoja nuorten tukemiseksi. Haastattelin johtavaa sosiaalityöntekijää, edustajaa ja Ehjä ry:n vastaavaa ohjaaja eri näkökulmien löytämiseksi.

Kehittämistyöni tuotoksena syntyi opas kaikille vastaanottokeskuksen työntekijöille, mutta erityisesti omaohjaajat voivat hyödyntää opasta omassa työssään. Opas on selkeä ja helppolukuinen. Opas koostuu kahdesta eri osasta. Ensimmäiseen osaan on kerätty viranomaisasiat, jotka hoidetaan kaikkien nuorten kanssa. Oppaan toinen osa on oma kokonaisuutensa omaohjaajan työskentelystä nuoren kanssa. Oppaan materiaalia voi hyödyntää joko yksilöohjauksessa tai ryhmätyöskentelyssä.

ASIASANAT:

turvapaikanhakija, vastaanottokeskus, yksin tullut alaikäinen, oleskelulupa, itsenäisyys, nuori

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme of Social Services I Social Service Work

2016 | 34

Outi Kivinen

Noora Koskikukka

A PERSONAL KEY COUNSELLOR SUPPORTING AN ADOLESCENT TO INDEPENDENCE

- a handbook for the counsellors in the units for unaccompanied minor asylum seekers in the Finnish Red Cross reception centre of Turku

I carried out my thesis as a functional development project in a reception centre for asylum seekers. The collaboration was made with the units for unaccompanied minor asylum seekers in the Finnish Red Cross Reception Centre of Turku. The aim was to create a guide book for counsellors to support 17-18 year old asylum seekers to the independent living. The guide book is for the time, when an adolescent already has a residence permit, but still lives in the reception centre. The purpose was to collect together all the important things from the counsellor's point of view. The aim was also to clarify responsibilities and assignment in the work community. At the same time the guide book can be used as a familiarization material for new workers and as a checklist for more experienced counsellors.

The theoretical part of this thesis consists of the process of seeking asylum, residence permits and adolescent's transition to adulthood. I observed the counsellors and public authorities giving instructions to young asylum seekers. In the work community new concrete ideas were carried out to support the adolescents. I interviewed a social worker, a personal representative and a supervisor in Ehjä ry to find different points of view to the topic.

As a result I developed a guide book for all the workers in the reception centre. It is especially ideal when working as a personal key counsellor for an adolescent. The guide book is concrete and easy to read.

The guide book consists of two different parts. The first one includes all the practical issues with the public authorities that are the same for all the minor asylum seekers who get the residence permit. The second part is more specific information about living independently. The material can be used for individual counselling or working in groups.

KEYWORDS:

asylum seeker, reception centre, unaccompanied minor, residence permit, independence, adolescent

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT, TAVOITTEET JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ	8
2.1 Kehittämistyön tehtävä ja tavoitteet	8
2.2 Toimintaympäristö ja toimijat	9
3 TURVAPAIKKAMENETTELY	12
3.1 Alaikäinen ilman huoltajaa maahan tullut turvapaikanhakija	12
3.2 Turvapaikanhakuprosessin vaiheet	13
3.3 Oleskelulupa	14
3.4 Alaikäisyksiköstä pois muutto	16
4 NUOREN ITSENÄISTYMISSPROSESSI	17
4.1 Kiintymyssuhteet	17
4.2 Oman elämän rakentaminen ja itsenäistyminen	18
4.3 Omaohjaajan rooli	19
4.4 Kasvatus- ja itsenäistymissuunnitelma	20
5 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTTAMINEN	22
5.1 Kehittämistyön aikataulu	22
5.2 Menetelmät	23
5.3 Tiedon hankinta ja aineisto	23
5.4 Kehittämistoiminnan vaiheet	25
6 KEHITTÄMISTYÖN TUOTOS	28
7 ARVIOINTI JA POHDINTA	30
7.1 Kehittämistyön toteuttaminen ja tuotos	30
7.2 Oma ammatillinen kasvu ja eettinen pohdinta	31
LÄHTEET	32

KUVAT

Kuva 1. Omaohjaajan oppaan sisällysluettelo.

29

TAULUKOT

Taulukko 1. Kehittämistyön peruskysymykset. (Toikko & Rantanen 2009)	8
Taulukko 2. Alaikäisten yksin maahan tulleiden turvapaikanhakijoiden määrä v. 2006-2016. (Maahanmuuttovirasto 2016).	13
Taulukko 3. Kehittämistyön vaiheet.	26

1 JOHDANTO

Tein opinnäytetyöni Suomen Punaisen Ristin Turun vastaanottokeskuksen toimeksiantona. Opinnäytetyöni on toiminnallinen kehittämistyö. Aiheena on nuoren itsenäistymisprosessin tukeminen vastaanottokeskuksen alaikäisyksikössä ja tuotoksena syntyy opas omaohjaajille nuoren valmistelemisesta vastaanottokeskuksesta poismuuttoon.

Turvapaikanhakijat ja vastaanottokeskukset ovat aiheena Suomessa erittäin ajankohtainen. Turvapaikanhakijoita, myös alaikäisiä, saapui Suomeen vuonna 2015 kesän ja syksyn aikana enemmän kuin koskaan ennen. Vastaanottokeskuksia on laajennettu ja perustettu uusia. Lähivuodet tulevat osoittamaan, kuinka hyvin oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden kotoutuminen Suomeen onnistuu.

SPR:n Turun vastaanottokeskuksen alaikäisyksiköt ovat keväällä v. 2016 Ryhmäkoti ja Tukiasunnot. Sen lisäksi Turun vastaanottokeskuksen kirjoilla olevia nuoria asuu yksityismajoituksessa ja Turun Kristillisessä opistossa, Korpilahden Alkio-opistossa ja Kiteen Evankelisessa Kansanopistossa. Turun vastaanottokeskuksen alaikäispuolen asiakkaita on yhteensä n. 100 nuorta, jotka ovat iältään 12–18-vuotiaita.

Kehittämistyössäni keskityn nuorten turvapaikanhakijoiden oleskeluluvan saamisen jälkeiseen aikaan vastaanottokeskuksessa. Rajaan opinnäytetyön aiheeni 17–18-vuotiaisiin, jotka yleensä muuttavat vastaanottokeskuksesta omaan asuntoon, mutta voivat saada tukipalveluja. Teen kehittämistyönä omaohjaajille ohjekirjan, jota he voivat hyödyntää itsenäistyvien nuorten ohjaamisessa.

Kehittämistehtäväni on siis luoda omaohjaajan opas, jossa ohjeistetaan ohjaajia toimimaan oleskeluluvan saaneiden nuorten kanssa. Tavoitteeni on saada aikaan kattava ohjeistus, joka perehdyttää uudet ohjaajat työhönsä ja helpottaa kokeneiden ohjaajien työtä. Tartuin aiheeseen, koska työyhteisössämme ei tällaista opasta ollut ja aikaisemmin tietoa piti etsiä monesta paikasta ja monelta ihmiseltä.

Opinnäytetyöni tietoperusta koostuu turvapaikkamenettelyyn ja nuoren itsenäistymiseen liittyvistä asioista. Hyödynnän kirjallisuutta maahanmuuttajien kotoutumisesta ja monikulttuurisesta työstä. Lisäksi hankin tietopohjaa nuoren itsenäistymiseen liittyvästä kirjallisuudesta. Työ- ja elinkeinoministeriö, Sisäministeriö ja esimerkiksi Siirtolaisuusinstituutti Turussa ovat julkaisseet ajankohtaista materiaalia turvapaikanhakijoihin liittyen.

Myös useat lait määrittävät työtä alaikäisten yksin maahan tulleiden turvapaikanhakijoiden kanssa ja heille tarjottavia palveluja.

Osana Euroopan Unionin Pakolaisrahaston rahoittamaa Halaten- Haavoittuvasta lapsuudesta ehjään aikuisuuteen –hanketta Siirtolaisinstituutti tuotti tutkimuksen hyvistä käytännöistä ja haasteista alaikäisten turvapaikanhakijoiden kanssa tehtävässä työssä. Haasteena koettiin esim. viranomaistahojen yhteistyöverkoston puuttuminen, eri tasojen huomioiminen koululuokissa, koulutuksen jatkuvuus ja mahdollisuus tukipalveluihin kaikille jälkihuoltoikäisille nuorille. (Björklund 2015, 64–66.)

Teen kehittämistyön SPR:n Turun vastaanottokeskuksen alaikäisyksiköissä ja valmis tuotos tulee koko henkilökunnan käyttöön. Kehittämistyössäni hyödynnän jo olemassa olevia vastaanottokeskuksen ja Maahanmuuttoviraston materiaalia ja ohjeistuksia. Työyhteisössämme keskustelemme ja ideoimme aihetta ohjaajien ja edustajien kanssa. Lisäksi haastattelen sosiaalityöntekijää, edustajaa ja Ehjä ry:n vastaavaa ohjaajaa eri näkökulmien löytämiseksi aiheeseen.

Tuotoksena syntynyt opas koostuu kahdesta osasta. Ensimmäinen osa sisältää käytännön viranomaisasiat, jotka on hoidettava kaikkien oleskeluluvan saaneiden nuorten kanssa. Osan tehtävistä hoitaa nuoren edustaja tai sosiaalityöntekijä, mutta omaohjaajan on tiedettävä, milloin ja miten asia hoidetaan. Oppaan toinen osio korostaa omaohjaajan roolia nuoren valmistelemissä muuttoon ja itsenäiseen elämään. Osioon on koottu materiaalia, jota nuoren kanssa voi läpikäydä ja keinoja suomalaiseen yhteiskuntaan sopeutumisen helpottamiseksi.

2 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT, TAVOITTEET JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Opinnäytetyöni aihevalinta lähti liikkeelle sen ajankohtaisuudesta. Turvapaikanhakijoita on tullut Suomeen paljon ja on jouduttu nopeasti etsimään uusia tapoja heidän majoittamiselleen ja muille palveluille. Monen jo ennen varsinaista ruuhkaa Suomeen saapuneen turvapaikanhakijan hakuprosessi on edelleen kesken. Oikeus- ja työministeri Jari Lindström kommentoi helmikuussa 2016 Työ- ja elinkeinoministeriön tiedotteessa, että alkaneen vuoden aikana arvion mukaan n. 10 000 turvapaikanhakijaa tulee saamaan oleskeluluvan ja paine heidän palveluistaan siirtyy vastaanottokeskuksista kuntiin (Työ- ja elinkeinoministeriö 2016).

Kehittämistyötäni lähdin pohjustamaan neljän peruskysymyksen kautta, jotka on oltava kirkaana mielessä koko prosessin ajan. (TAULUKKO 1) Nämä neljä peruskysymystä ovat: kuka kehittää, mitä kehittää, miten kehittää ja miksi kehittää (Toikko & Rantanen 2009, 13.).

Taulukko 1. Kehittämistyön peruskysymykset. (Toikko & Rantanen 2009)

KEHITTÄMISTYÖN PERUSKYSYMYKSET	
KUKA KEHITTÄÄ? -Minä yhdessä työyhteisön jäsenien, toimeksiantajan ja työharjoittelupaikan kanssa	MITÄ KEHITTÄÄ? -Opas omaohjaajille nuoren itsenäistymisprosessin tukemiseksi
MIKSI KEHITTÄÄ? -Käytäntöjen ja toimintatapojen yhtenäistäminen. -Omaohjaajan roolin selkeyttäminen. -Ohjaajien perehdytyksen parantaminen. -Uusien työkalujen käyttö ohjaustyössä.	MITEN KEHITTÄÄ? -Teoriatiedon, olemassa olevien käytäntöjen ja uusien ideoiden yhdistäminen. -Työyhteisön ja haastateltavien näkökulmien hyödyntäminen.

2.1 Kehittämistyön tehtävä ja tavoitteet

Opinnäytetyössäni kehittämistehtäväni oli tehdä omaohjaajille opas, joka kattaa oleskeluluvan saaneen nuoren valmistautumisen itsenäiseen elämään. Halusin kerätä yhteen olennaisen tiedon asioista, joita alaikäisyksikössä hoidetaan, kun nuori saa oleskelulu-

van. Itsenäisen elämän järjestelyyn menee useita kuukausia ja nuoren kanssa tulee läpikäydä useita viranomaisasioita. Tärkeää on myös henkinen valmistautuminen vastaanottokeskuksesta pois muuttoon.

Tavoitteeni on, että oppaan avulla omaohjaaja saa tukea omaan työhönsä. Hänellä on selvä kuva siitä, mitä asioita on hoidettava ennen kuin nuori muuttaa pois. Uusille ohjaajille opas toimii osana perehdytystä, kokeneille työntekijöille ikään kuin muistilistana ja vanhan kertauksena. Vaikka osan tehtävistä hoitaa esim. edustaja, on omaohjaajan tiedettävä taustat hoidettavalle asialle ja oltava tietoinen oman nuorensa tilanteesta.

Toisena tärkeänä tavoitteena oli kerätä asiat yhteen selkeään tietopakettiin, koska tähän asti tietoa on jouduttu noukkimaan monesta eri ohjeistuksesta ja monelta eri ihmiseltä. Lisäksi omaohjaajat kaipasivat uusia työkaluja nuorten ohjaamiseen. Oppaan tarkoituksena on myös selkeyttää työnjakoa, koska siinä on selkeästi kerrottu kenen vastuulle mikäkin tehtävä kuuluu.

2.2 Toimintaympäristö ja toimijat

Vastaanottokeskuksissa asuu turvapaikanhakijoita. Turvapaikanhakija on henkilö, joka on saapunut Suomeen ja hakee kansainvälistä suojelua poliisilta tai rajaviranomaiselta (Miettinen ym. 2013, 175). Vastaanottokeskusten toimintaa ohjaa, suunnittelee ja seuraa Maahanmuuttovirasto, joka on Sisäministeriön alainen virasto (Maahanmuuttovirasto 2016a). Maahanmuuttoviraston toiminta on jaettu tulosyksiköihin, joista vastaanottoyksikön vastuulla on vastaanottokeskusten toiminta (Maahanmuuttovirasto 2016b).

Suomen Punaisella Ristillä on pitkä historia turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskustoiminnan järjestämisestä. Turussa toiminta on alkanut 1990-luvun alussa. Vuoden 2015 lopulla SPR:n Varsinais-Suomen Piirin ylläpitämiä vastaanottokeskuksia olivat Turku, Halikko, Punkalaidun ja Laitila (SPR 2015). Kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta säädetty laki (746/2011) määrittelee aikuisille turvapaikanhakijoille vastaanottokeskuksen antamiin palveluihin kuuluviksi majoitus- ja asumispalvelut, välttämättömät sosiaali- ja terveyspalvelut, vastaanottoraha, tulkki- ja lakimiespalvelut ja työ- ja opinto-toiminta (Miettinen ym. 2013,176).

Vastaanottokeskusten alaikäisyksiköitä ovat nuoremmille lapsille tarkoitettut ryhmäkodit ja itsenäistyville 16–17-vuotiaille nuorille tarkoitettut tukiasunnot (Työ- ja elinkeinominis-

teriön julkaisuja 29/2014, 14). Alaikäisyksiköt eivät ole lastensuojelulaitoksia, mutta ryhmäkoteihin sijoitettavien lasten määrän ja yksikössä työskentelevän henkilökunnan määrän määrittellään lastensuojelulain (lastensuojelulaki 417/2007) mukaisesti.

SPR Turun vastaanottokeskuksen alaikäispuolen kirjoilla on keväällä 2016 yhteensä noin 100 nuorta, jotka ovat iältään 12–18-vuotiaita. Alaikäisyksiköt ovat Orikedon 21-paikkainen Ryhmäkoti ja 20-paikkainen Tukiasunnot Pansiossa.

Muutamia nuoria asuu sukulaistensa tai muuten heille läheisten henkilöiden kotona yksityismajoituksesta. Tällöin nuori saa palvelut vastaanottokeskuksen kautta, mutta hänen asumisesta aiheutuvia kuluja ei makseta. Yksityismajoitukseen siirtyminen vaatii sekä vastaanottokeskuksen että kunnan sosiaalityöntekijän kotikäynnin ja päätöksen yksityismajoituksen soveltuvuudesta nuorelle. (Mikkonen 2002, 39.)

Syksyllä 2015 vastaanottokeskusten paikkatilanne ruuhkautui pahasti ja turvapaikanhakijanuorille perustettiin Nutukka-ryhmiä yli 20 opistoon Suomessa. Nutukka-sana on lyhenne sanoista ”Nuoret turvapaikanhakijat kansanopistoissa”. Turun vastaanottokeskuksen alaikäisyksiköiden nuoria on sijoitettu Turun Kristillisen opiston, Korpilahden Alkio-opiston ja Kiteen Evankelisen kansanopiston Nutukka-luokkiin. He ovat siis kirjoilla Maahanmuuttoviraston ylläpitämässä ulkomaalaisrekisterissä Turun vastaanottokeskuksen alaikäisyksikön asiakkaana, mutta he asuvat ja opiskelevat opistojen tiloissa. Nutukka-hanke käynnistyi ensimmäisen kerran jo vuoden 2006 alussa Euroopan Pakolaisrahaston osittain rahoittamana ja esim. Turun Kristillinen opisto oli mukana jo tässä Nutukka-hankkeen pilottiryhmässä. (Nutukka 2016.)

Kun turvapaikanhakija saa oleskeluluvan, vastaanottokeskuksen sosiaalityöntekijä hakee hänelle kuntapaikkaa Varsinais-Suomen Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY) kautta. Turvapaikanhakijan toivomuksia uudesta kotikunnasta kuullaan, mutta käytännössä toiveet eivät aina toteudu. ELY-keskus siis koordinoi kuntasijoitusmenettelyä eli turvapaikanhakijoiden kuntapaikkoja heidän saadessaan oleskeluluvan. (Björklund, 2014, 25–26.) Kunnat voivat itse päättää oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden vastaanottamisesta ja kunnat saavat tällöin valtiolta korvausta maahanmuuttajapalveluiden järjestämisestä. Kunnalla täytyy olla kotouttamisohjelma ja sopimus ELY-keskuksen kanssa. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2016b.)

Jos nuori on jo täyttänyt 17 vuotta, hän muuttaa vastaanottokeskuksesta yleensä omaan asuntoon kuntapaikan saatuaan. Alaikäiset turvapaikanhakijat eivät ole lastensuojelulain

(LsL 417/2007) jälkihuollon alaisia, mutta laissa kotoutumisen edistämisestä (Kotouttamislaki 1386/2010) sanotaan, että nuorella on mahdollisuus saada tukitoimia kunnes täyttää 21 vuotta tai saa perheensä Suomeen. Jos koetaan, että nuori tarvitsee erityisiä palveluja ja tukea ainakin aluksi siirtyessään omaan asuntoon, kunta voi tuottaa palveluja itse tai ostaa niitä kolmannelta sektorilta tai yksityisiltä palveluntuottajilta. Raisiossa sijaitseva Erityishuoltojärjestöjen liitto eli Ehjä ry on tuottanut jälkihuollon palveluja jo 1980-luvulta lähtien ja he ovat yhdessä Raision kaupungin kanssa kehittäneet erityisen tuetun asumisen palvelumallin yksin tulleille pakolaisnuorille. Ehjä ry:llä on toimintoja Raision lisäksi myös Liedossa ja Naantalissa. Turun seudulla myös Kaarinassa sijaitseva Care Component Oy:n Koordinaatti-monikulttuuripalvelut järjestää maahanmuuttajien tukipalveluja. (Björklund 2014, 30–32; Myllymäki 2014, 12.)

3 TURVAPAIKKAMENETTELY

Turvapaikanhakija on henkilö, joka on joutunut pakenemaan omasta koti- tai oleskelumaastaan ja hakee turvapaikkaa saapuessaan Suomeen. Uusi turvapaikanhakija rekisteröi hakemuksensa poliisiasemalla tai rajaviranomaiselle. Pakolaisen asema on määritelty Yhdistyneiden Kansakuntien Geneven pakolaissopimuksessa (1951) ja YK:n vuoden 1967 lisäpöytäkirjassa. Suomi on allekirjoittanut tämän sopimuksen v. 1968. (Räty 2002, 16–19.) Suomessa turvapaikkamenettelyn perustana on ulkomaalaislaki (Ulkomaalaislaki 301/2004).

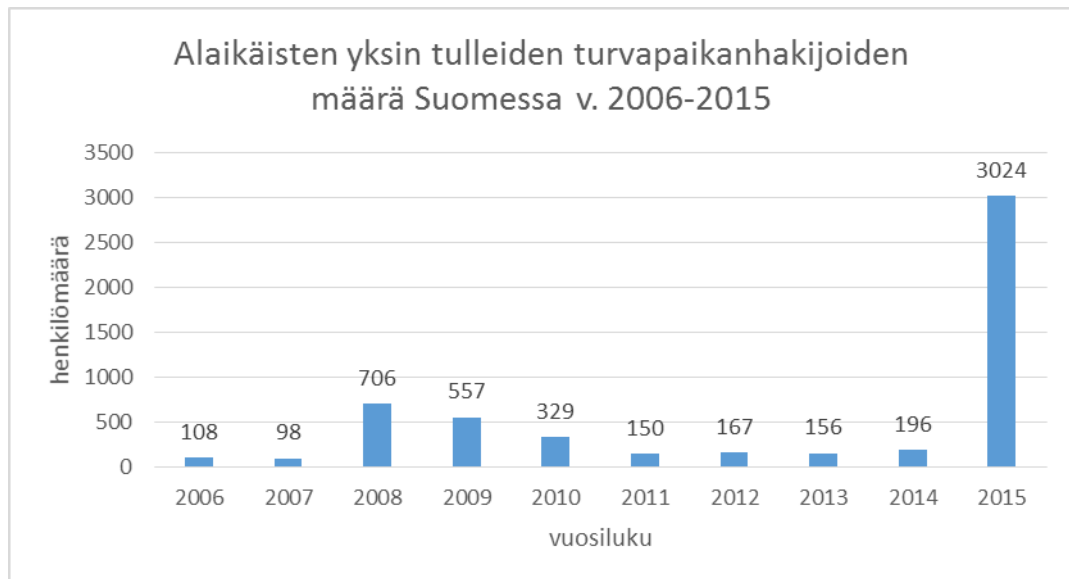
Vuoden 2015 turvapaikanhakijamäärät Suomessa ja koko Euroopassa olivat suuremmat kuin koskaan ennen. Suomesta on hakenut turvapaikkaa 2000-luvulla vuositasolla noin 1500 -6000 turvapaikanhakijaa. Viime vuonna Suomesta haki turvapaikkaa ennätysluiset 32476 henkilöä. (sisäministeriö 2016.)

Turvapaikanhakijan vastaanottoa ja ohjaustyötä vastaanottokeskuksissa määrittää Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta (746/2011). Laki sisältää säännökset viranomaisten toimivallasta ja tehtävistä, kustannusten korvaamisesta, vastaanottokeskuksista ja -palveluista, ihmiskaupan uhrien auttamisesta, ilman huoltajaa olevien lasten edustamisesta, henkilörekisteristä ja muutoksenhausta. (pakolaisneuvonta 2016a)

3.1 Alaikäinen ilman huoltajaa maahan tullut turvapaikanhakija

Jos alle 18-vuotias turvapaikanhakija saapuu Suomeen yksin tai ilman äitiä tai isää tai muuta virallista huoltajaa, hän on yksin maahan tullut alaikäinen turvapaikanhakija ja hänet majoitetaan jonkin vastaanottokeskuksen alaikäisyksikköön (Mikkonen 2002, 12–13). Vuonna 2015 Suomeen saapui 3024 ilman huoltajaa maahan tullutta alaikäistä turvapaikanhakijaa. Luku on todella iso, koska aikaisempi ennätys oli vuodelta 2008, jolloin 706 alaikäistä haki turvapaikkaa Suomesta (taulukko 1). Eniten turvapaikanhakijoita saapui Suomeen Afganistanista, Irakista ja Somaliasta. Tyttöjä on turvapaikanhakijoista hyvin pieni osa. (maahanmuuttovirasto 2016c.)

Taulukko 2. Alaikäisten yksin maahan tulleiden turvapaikanhakijoiden määrä v. 2006–2016. (Maahanmuuttovirasto 2016).

3.2 Turvapaikanhakuprosessin vaiheet

Turvapaikanhaku alkaa, kun turvapaikanhakija jättää hakemuksensa poliisille tai rajaviranomaiselle. Kun hakija on rekisteröity turvapaikanhakijaksi, hänet ohjataan lähimpään vastaanottokeskukseen. (Björklund 2014, 21.)

Vastaanottokeskus huolehtii siitä, että ilman huoltajaa saapuneelle alaikäiselle turvapaikanhakijalle määrätään edustaja viivytyksettä. Yleensä alaikäisyksikön vastaava ohjaaja tai sosiaalityöntekijä hankkii nuorelle edustajan ja lähettää edustajahakemuksen käräjäoikeuden hyväksyttäväksi. (Björklund 2014, 23.)

Edustajan tehtävässä toimimista määrittelee laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta (746/2011) silloin, kun nuori on turvapaikanhakija ja kotouttamislaki (1386/2010) silloin, kun nuori on saanut oleskeluluvan. Edustajalle ei ole laissa määritelty mitään pätevyysvaatimuksia. Edustajaksi ryhtyessä ei siis tarvita erityistä koulutusta, mutta yleensä edustajan tehtävästä ovat kiinnostuneet henkilöt, joilla on kokemusta sosiaali- ja lastensuojelualalta. Onkin tärkeää, että edustaja tuntee hyvin sosiaalialan lainsäädännön ja turvapaikanhakuprosessin vaiheet. Edustajan tulee esittää rikosrekisteriote paikalliselle käräjäoikeudelle. Yleensä edustaja hoitaa tehtävänsä päivätyönsä ohessa ja hän saa palkkion edustajuudestaan Maahanmuuttovirastolta tai ELY-

keskuksesta. Eri tahot järjestävät edustajakoulutuksia, mutta laki ei edellytä koulutuksen suorittamista. (Lepola 2012, 11–14, 38.)

Edustaja valvoo nuoren oikeuksia ja etuja lähinnä turvapaikanhakuun liittyen. Hän on nuoren mukana kaikissa turvapaikanhakumenettelyyn liittyvissä asioissa, kuten puhutte- luissa ja mahdollisissa ikä- ja kielitesteissä. Lisäksi edustaja huolehtii, että nuori saa tar- vittaessa oikeusapua omaan turvapaikanhakuun liittyen. Edustaja ei huolehdi nuoren jo- kapäiväisistä arkisista asioista kuten harrastukset, rahankäyttö tai ravitsemus vaan ne ovat vastaanottokeskuksen vastuulla. Edustaja tekee silti tiivistä yhteistyötä vastaanot- tokeskuksen kanssa ja huolehtii siitä, että lapsen etu toteutuu. (Työ- ja elinkeinoministe- riön julkaisuja 29/2014, 31–32.)

Turvapaikkamenettelyyn liittyi aikaisemmin aina kaksi puhuttelua, joista toisen teki ulko- maalaispoliisi ja toisen Maahanmuuttovirasto. Menettelyn kulku on kuitenkin muuttunut 1.3.2016. Tämän jälkeen vain Maahanmuuttovirasto puhuttelee turvapaikanhakijoita. Turvapaikkakuulustelussa selvitetään turvapaikanhakijan henkilöllisyys, matkareitti ja maahantulotapa. Puhuttelija selvittää myös, millä perusteella lapsi hakee turvapaikkaa. Nuorelta kysytään mm. onko hän tai hänen perheensä kokenut kotimaassaan vainoa, ihmisoikeusloukkauksia, kidutusta tai muuta uhkaa. (Maahanmuuttovirasto 2016d.)

Alaikäisyksikön sosiaalityöntekijä tapaa nuoren ennen Maahanmuuttoviraston puhutte- lua ja antaa kirjallisen lausunnon hänen tilanteesta. Kaikki Maahanmuuttoviraston kuu- lustelut tehdään aina nuoren omalla äidinkielellä tulkin avustuksella edustajan läsnä ol- lessa, ne nauhoitetaan ja niistä tehdään kirjallinen pöytäkirja. (Pakolaisneuvonta 2016b.)

Jos viranomainen epäilee alaikäiseksi itsensä ilmoittaneen todellista ikää, turvapaikan- hakijalle tehdään iänmäärittäminen. Testejä tehdään luustosta ja hampaista. Testin tulos ei ole täysin luotettava ja eikä ikinä anna täyttä tarkkuutta iästä. Jos nuori kuitenkin to- detaan vähintään 18-vuotiaaksi, hänen syntymäaikansa muutetaan ja hänet siirretään vastaanottokeskuksen aikuispuolelle. Turvapaikkaprosessin kannalta merkittävää on, että hänelle ei ole tämän jälkeen enää edustajaa ja häntä kohdellaan täysi-ikäisenä. (Pa- kolaisneuvonta 2016b.)

3.3 Oleskelulupa

Maahanmuuttovirasto tekee päätöksen oleskeluluvasta turvapaikkapuhuttelun perus- teella. Kun Maahanmuuttovirasto on tehnyt päätöksen nuoren oleskeluluvasta, lähtee

tieto päätöksestä poliisille ja he järjestävät tiedoksiannon. Mukana ovat nuoren lisäksi tulkki ja edustaja. Kun päätös on myönteinen, nuorelle kerrotaan, minkä oleskeluluvan hän on saanut ja miten pitkäksi aikaa.

Oleskelulupa voidaan myöntää jatkuvana neljäksi vuodeksi, jolloin kyseessä on nk. A-oleskelulupa. Jos oleskelulupa myönnetään vain yhdeksi vuodeksi, on kysymyksessä tilapäinen eli B-lupa. Ensimmäinen lupa on aina määräaikainen.(Maahanmuuttovirasto 2016e.)

Turvapaikanhakijalle voidaan myöntää pakolaisasema ja turvapaikka, jos hän on joutunut lähtemään kotimaastaan tai oleskelumaastaan siitä syystä, että hänellä on perusteltu syy pelätä siellä vainoa. Vainon syyn tulee olla alkuperä, uskonto, kansallisuus, johonkin yhteiskunnalliseen ryhmään kuuluminen tai poliittinen mielipide. (Pakolaisneuvonta 2016b.)

Turvapaikanhakijalle voidaan myöntää myös oleskelulupa toissijaisen suojelun perusteella. Silloin syy on, että kotimaassa tai pysyvässä oleskelumaassa uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus tai muu epäinhimillinen tai ihmisarvoa loukkaava kohtelu. (Pakolaisneuvonta 2016b.)

Jos turvallisuustilanne lähtömaassa on huono ja kuka tahansa voi joutua oikeudenloukkauksen kohteeksi, puhutaan humanitaarisen suojelun perusteella myönnettävästä oleskeluluvasta. Tällöin ei ole siis kysymyksessä henkilöön yksilöllisesti kohdistuva vaino. (Pakolaisneuvonta 2016b.)

Oleskelulupa voidaan myöntää myös yksilöllisestä inhimillisestä syystä. Tällöin otetaan huomioon hakijan terveydentila, Suomeen syntyneet siteet, kotimaan olosuhteet ja haavoittuva asema. Kyseessä ei ole varsinainen suojeluperustainen lupa, joten esimerkiksi perheenyhdistämisoikeus on rajoitetumpi. (Pakolaisneuvonta 2016b.)

Alaikäinen voi saada myös kielteisen päätöksen. Kielteisiä päätöksiä on vähän ja yleensä ne perustuvat nk. Dublin-sopimukseen. Silloin alaikäiselle on jo olemassa turvapaikkamenettely jossakin toisessa EU-maassa ja hänet palautetaan siihen EU-maahan. Joihinkin EU-maihin palautuksia ei kuitenkaan voida tehdä, koska turvapaikkaprosessissa on suuria ongelmia ja turvapaikanhakijoita ei välttämättä kohdella hyvin. (Pakolaisneuvonta 2016b.)

3.4 Alaikäisyksiköstä pois muutto

Koko turvapaikanhakuprosessin ajan nuori asuu vastaanottokeskuksen alaikäisyksikössä. Kun nuori on saanut oleskeluluvan, hän jatkaa alaikäisyksikössä asumista, kunnes kaikki käytännön asiat on hoidettu. Näistä käytännön asioista tärkeimpiä ovat kuntapaikan saaminen, asunnon löytäminen, kotoutumissuunnitelman tekeminen TE-toimistossa, maistraattiin ja Kelaan ilmoittautuminen ja passin hankkiminen (Ryhmäkodin laatukäsikirja 2015, 17). Tähän kaikkeen kuluu aikaa useita kuukausia. Nuorta täytyy kuitenkin heti alkaa valmistelemaan suureen elämänmuutokseen. Nuoren asioita hoitavat edustaja, sosiaalityöntekijä, vastaava ohjaaja ja ohjaajat. Omaohjaajalla on erityinen rooli nuoren tukemisessa.

Jos nuori on alle 17-vuotias, hän muuttaa yleensä perheryhmäkotiin. Turussa toimii 7-paikkainen Turun ensi- ja turvakoti ry:n perheryhmäkoti. (Björklund 2014, 24.) Perheryhmäkodissa jatkuu ohjaustyö ja nuoren itsenäistymisen tukeminen, joten muutos ei ole nuorelle niin suuri. Jos nuori on 17–18-vuotias, hän muuttaa yleensä omaan asuntoon. Hän saa tukipalveluja tarvittaessa, mutta hyppäys itsenäiseen elämään on suuri.

4 NUOREN ITSENÄISTYMISSPROSESSI

Samaan aikaan kun nuori käy läpi turvapaikanhakuprosessia, hänen elämässään on myös merkittävä vaihe ihmisen kehityskulussa. Nuoruus on siirtymäaikaa lapsuudesta aikuisuuteen. Nuoruuteen liittyy fyysisiä, biologisia ja psyykkisiä muutoksia. Myös monet sosiaaliset suhteet muuttuvat ja niiden tärkeys on korostunut nuoruudessa. (Nurmi ym. 2014, 142.)

4.1 Kiintymyssuhteet

Ihmiselle syntyy koko elämän ajan sosiaalisia kontakteja, joista ensimmäinen ja tärkein on vauvan suhde omaan äitiin. Kiintymyssuhde kuvaa lapsen ja äidin tai jonkun muun häntä hoitavan aikuisen suhteen laatua. (Lyytinen ym. 2006, 61.) Kiintymyssuhdeteorian isänä pidetään brittiläistä psykologia John Bowlbya. Lapsi hakeutuu luonnostaan turvallisen aikuisen lähelle hakemaan turvaa. Turvallinen aikuinen on sensitiivinen ja johdonmukainen ja luo näin kiintymyssuhteen. Kun lapsi on saanut elää loogisessa ennakoitavassa maailmassa ja hän on voinut näyttää tunteensa avoimesti, hänestä kasvaa turvallisesti kiintynyt lapsi. Tällöin hän pystyy säätelemään omia tunnereaktioitaan ja toimimaan järkevästi ja loogisesti myös myöhemmin elämässään. (Sinkkonen 2010, 88–92.)

Nuoruusiän kuohunnassa sosiaaliset suhteet muuttuvat ja nuori alkaa etäännyä omista vanhemmistaan. Hän luo kiintymyssuhteita uusiin ihmisiin. Nuori voi aloittaa seurustelusuhteen tai saada uusia kavereita, mutta on mahdollista, että nuori etsii myös uusia tärkeitä aikuisia elämäänsä. On oikein, että nuori haluaa irtautua omista vanhemmistaan, mutta sen pitäisi tapahtua vähitellen. (Sinkkonen 2010, 92–93.)

Yksin maahan tulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden taustat ovat hyvin erilaiset. Jotkut heistä eivät ole ikinä eläneet omien vanhempiensa kanssa, joillakin perhe on hajonnut jo heidän lapsuusiässään. Joillakin nuorilla on Suomesta edelleen kontakti ainakin toiseen vanhempaan. Kaikki nuoret ovat kuitenkin liian aikaisessa vaiheessa repäisty irti turvallisesta perhe-elämästä.

Sen lisäksi, että nuorta voi seurata turvattomuus ja hylätyksi tulemisen tunne, voi hänellä kaiken lisäksi olla usein myös traumaattisia kokemuksia, kuten väkivaltaa, sotaa tai menetyksiä omassa menneisyydessään. Trauman kokeneilla ihmisillä on usein arjessaan

monia ongelmia, kuten unihäiriöt, muistihäiriöt ja keskittymisvaikeudet, jotka vaikuttavat esimerkiksi arjen hallintaan ja opiskeluun. (Haavikko & Bremer 2009, 24.) Tästä syystä turvapaikanhakijanuoret ovat erityisen haavoittuvassa asemassa ja tarvitsevat paljon aikuisten tukea omassa arjessaan (Räty 2002, 178).

On haastavaa olla yksi tärkeimmistä aikuisista turvapaikanhakijanuoren elämässä vastaanottokeskuksen ohjaajana. Henkilökunta tietää, että tilanne on väliaikainen ja nuori muuttaa pois vastaanottokeskuksesta. Nuorelle on pystyttävä antamaan paljon tukea ja luotava luottamuksellinen suhde, mutta nuori ei saa kiintyä liikaa vastaanottokeskuksen henkilökuntaan. Nuorta on tuettava itsensä kannattelemiseen ja yksin pärjäämiseen tulevaisuudessa. (Ryhmäkodin laatukäsikirja 2015, 6.)

4.2 Oman elämän rakentaminen ja itsenäistyminen

Nuoruudessa ihminen tekee valintoja tulevaisuudelle ja omalle elämänselälleen. Nuori tekee ratkaisuja yhä itsenäisemmin ja rakentaa omaa identiteettiään eli yksilöllistä minäkuvaa omasta itsestään. Joillekin nuorille muutokset tapahtuvat asteittain, melkein huomaamatta, eikä hän koe kriisejä tai suuria myllerryksiä aikuisuuden kynnyksellä. Joillakin nuorilla taas ongelmakäyttäytyminen lisääntyy ja he ajautuvat helpommin vaikeuksiin. (Nurmi ym. 2014, 142–143.)

Turvapaikanhakijan elämässä on paljon stressitekijöitä, jotka vaikuttavat hänen arkeensa. Hän elää jatkuvassa jännityksessä, kun hänen turvapaikanhakuprosessinsa etenee. Silloin myös tulevaisuus näyttäytyy hyvin epävarmana ja oleskeluluvan odottaminen tuntuu pitkältä. Jossakin vaiheessa turvapaikanhakija voi pettyä uuteen kotimaahansa. Hän ymmärtää, että suomalaisessa yhteiskunnassa on myös huonoja puolia ja hän voi joutua kokemaan rasismia. (Haavikko & Bremer 2009, 21–22.)

Nuorella ei ole Suomessa omia vanhempia ja häntä voi vaivata huoli omien sukulaisten asioista tai tilanteesta kotimaassa. Useat nuoret haaveilevat perheenyhdistämisestä, johon menee aikaa vuosia tai se ei välttämättä ikinä toteudu. Nuoret voivat tuntea syyllisyyttä siitä, että he eivät voi enempää auttaa perhettään Suomesta käsin. (Björklund 2014, 44–45.)

Länsimaissa nuoruus elämänvaiheena on jatkuvasti pidentynyt ja lopullinen itsenäistyminen ja aikuisuuteen siirtyminen tapahtuu yhä myöhemmin. Monilla suomalaisilla nuorilla se voi tarkoittaa yli 30 vuoden ikää. Tällöin aikuisuuden tärkeinä kriteereinä pidetään esimerkiksi työelämään siirtymistä ja perheen perustamista. (Nurmi ym. 2014, 143.)

Joissakin kulttuureissa nuoruus ei ole ollenkaan tärkeä elämänvaihe. Lapsi siirtyy suoraan aikuisuuteen ja työelämään ja ottaa pahimmassa tapauksessa heti vastuun pikkusisarista ja myös vanhempien elättämisestä. Monet turvapaikanhakijanuoret ovat lähtömaassaan jo tehneet pitkiä työpäiviä ja huolehtineet itsenäisesti omista asioistaan. Heitä on kohdeltu kuin aikuisia. (Lehtonen & Niinimäki 2015, 139; Mikkonen 2005, 65.) Suomessa vastaanottokeskuksessa he ovat taas alaikäisiä. On ymmärrettävää, että heidän on vaikea sopeutua sääntöihin, kotiintuloaikoihin ja koulunkäyntiin.

Kun 17- tai 18-vuotias nuori muuttaa pois vastaanottokeskuksesta, hän muuttaa yleensä yksin omaan asuntoon. Vaikka kotouttamispalvelut jatkuvat ja nuori saa tukea esimerkiksi opiskelupaikan kautta, nuoruus elämänvaiheena voi jäädä tosi lyhyeksi ja aikuistuminen ja itsenäistyminen alkavat aikaisin.

Euroopan Unionin Perusoikeusvirasto FRA on tehnyt useita tutkimuksia liittyen turvapaikanhakijoihin EU-jäsenmaissa. Vuonna 2011 FRA julkaisi suuren vertailun alaikäisten yksin maahan tulleiden turvapaikanhakijoiden kokemuksista eri jäsenvaltioissa. Tutkimuksessa kävi ilmi, että moni nuori kohtasi suurimmat ongelmat täyttäessään 18 vuotta ja itsenäistymisen alkaessa. Moni turvapaikanhakija oli epävarma, mitä muutoksia täysi-ikäisyys tuo omaan elämään. Stressiä helpotti paljon, jos nuori ehti saada oleskeluluvan ennen kuin hänestä tuli täysi-ikäinen. Suurin huolenaihe oli, että saako jatkossa myös opiskella ja miten nopeasti voi päästä työelämään. (FRA separated asylum-seeking children in European Union member states 2011, 76–77.)

4.3 Omaohjaajan rooli

Maahanmuuttoviraston ohjeistuksen mukaisesti jokaiselle alaikäiselle turvapaikanhakijalle tulisi nimetä vähintään yksi omaohjaaja. Omaohjaajasuhdetta kuvataan asiakkaan ja ohjaajan väliseksi ainutlaatuiseksi vuorovaikutussuhteeksi, joka on ammatillinen, tietoinen ja julkinen. Omaohjaajat työskentelevät työparina tai omaohjaajalla on varahenkilö, joka vastaa lapsen tai nuoren asioista, jos omaohjaaja on estynyt. (Alaikäisten vastaanotto toiminnan laatukäsikirja 2009, 13.)

Kun nuori tulee vastaanottokeskuksen alaikäisyksikköön, sovitaan työyhteisössä, kuka on hänen omaohjaajansa. Kaikilla ohjaajilla tulisi olla omaohjattavia nuoria, mutta kukaan ei saa kuormittua liian suuren työmäärän alla. Omaohjaajan valinta ei saa riippua kenenkään henkilökohtaisista ominaisuuksista. Omaohjaajan tulee sitoutua tehtävään, eikä omaohjaajaa saa vaihtaa kuin pätevästä syystä. Omaohjaajasta tulee usein nuoren tärkein aikuinen vastaanottokeskuksen arjessa. Ammatillisesti vaativia tilanteita ovat nuoren kohdistamat kielteiset tai epärealistisen positiiviset tunteet omaohjaajaa kohtaan. (Alaikäisten vastaanottotoiminnan laatukäsikirja 2009, 13.)

Omaohjaaja tuntee omien nuortensa asiat parhaiten ja hän pystyy siten parhaiten huolehtimaan nuoren tarpeista ja asioiden hoidosta. Omaohjaaja on usein nuoren mukana koulu- tai muissa tapaamisissa. Omaohjaaja organisoii lisäksi nuoren tarvitsemia tapauksia eri yhteistyötahojen kanssa. Omaohjaaja on vastuussa siitä, että asiakkaalla on kirjallinen kasvatus- ja itsenäistymissuunnitelma. (Alaikäisten vastaanottotoiminnan laatukäsikirja 2013, 13.)

Omaohjaajan työssä on aina huomattava, että asiakkaana on alaikäinen lapsi, jolla ei ole omia vanhempia tukena. Ulkomaalaislakiin on erikseen kirjattu, että alle 18-vuotiaiden kohdalla on aina otettava huomioon lapsen etu. Lapsen edun elementeiksi on nimetty turvallisuus, perhe ja läheiset ihmissuhteet, hyvinvointi, kehitys ja identiteettitarpeet sekä lapsen mielipiteet ja näkemykset. Nämä elementit on aina oltava läsnä myös omaohjaajan työssä. (Alanko ym. 2011, 21–24.)

4.4 Kasvatus- ja itsenäistymissuunnitelma

Vastaanottokeskuksen alaikäisyksikössä omaohjaaja pitää nuorelle säännöllisiä tulkiaikoja ja laatii nuorelle kasvatus- ja itsenäistymissuunnitelman riippuen hänen iästään ja kehitystasosta. Maahanmuuttoviraston ohjeistuksen mukaisesti kasvatus- ja itsenäistymissuunnitelma tarkoitus on lapsen edun mukaiset tavoitteet ja niiden toteutuminen. Suunnitelmassa tulisi määritellä asiakkaan nykytila, työskentelyn tavoitteet, keinot tavoitteiden toteuttamiseen ja toiminnan arviointi. Tärkeää on lapsen edun mukainen itsenäistymisen ja valmistautumisen vastaanottokeskuksesta pois muuttoon. (Järvinen ym. 2014, 7.)

Tuen tarpeen selvittäminen ja suunnitelmien laatiminen tukee tavoitteellisten ja suunnitelmallisten sosiaalipalveluiden toteuttamista. Tarkoituksena on kokonaisvaltaisesti arvioida lapsen tilanne sekä turvata riittävät palvelut ja muut tukitoimet olemassa olevien palvelumahdollisuuksien mukaisesti. Kasvatus- ja itsenäistymissuunnitelman tulisi olla hyvin konkreettinen ja yksityiskohtainen ja tavoitteet saavutettavissa arkipäivän toiminnassa. Suunnitelman toteutumista tulisi seurata jatkuvasti ja suunnitelmaa päivittää ja tarkistaa suhteessa arjen sujumiseen. (Järvinen ym. 2014, 7.)

SPR:n alaikäisyksiköissä on omaohjaajien käytössä kasvatus- ja itsenäistymissuunnitelma, jonka on laatinut Turun SPR:llä työskentelevä Sanna Töykkälä opinnäytetyönään Tampereen AMK:n Hyvinvointiteknologian koulutusohjelmassa (YAMK). Opinnäytetyön nimi on ”Dokumentoinnin kehittäminen SPR Turun vastaanottokeskuksen alaikäisyksiköissä”. Kasvatus- ja itsenäistymissuunnitelmaa hyödynnetään nuoren kanssa yksilöohjauskeskusteluissa ja konkreettisimmin arjen hallinnan taitoja harjoitellaan erityisesti ilta- ja viikonloppuvuoroissa. Töykkälän opinnäytetyön haastatteluissa kävi ilmi, että ohjaajat kaipasivat lisää työvälineitä ja yhtenäisiä käytäntöjä omaohjaajan työhön (Töykkälä 2014, 35–36).

5 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTTAMINEN

Kehittämistehtäväni oli luoda omaohjaajille kattava opas sille ajalle, kun nuori turvapainkanhakija saa oleskeluluvan ja odottaa muuttoa pois vastaanottokeskuksesta. Tavoitteena on selkeyttää omaohjaajien roolia nuorten itsenäistymisen tukemisessa. Tällaista opasta ei ole ennen ollut SPR:n Turun vastaanottokeskuksen käytössä.

Toiminnallisen opinnäytetyön tavoite on kehittää ja järkeistää työelämälähtöisesti jotakin käytännön toimintaa omassa ammatillisessa kentässä (Vilkkä 2003, 9). Kehittämistoiminnalle on tyypillistä tavoitteiden määrittely ja muutokseen tähtääminen. Kehittämistyön tulee olla systemaattisesti etenevä prosessi. (Toikko & Rantanen 2009, 14–16.) Muita kehittämistyön tunnuspiirteitä ovat toiminnan käytännön kokeilu ja vaihtoehtoisten toimintatapojen kehittäminen. Kehittämistutkimuksessa eri toimijat kohtaavat ja refleksiivinen ajattelu ohjaa uudenlaisen toiminnan ymmärtämiseen ja sitä kautta toiminnan kehittämiseen. (Heikkinen 2010, 223–224, 227.) Opinnäytetyössäni on esillä kaikkia näitä piirteitä.

5.1 Kehittämistyön aikataulu

Syksyn 2015 aikana mietin useaan otteeseen sopivaa aihetta opinnäytetyön toteutukselle SPR:n vastaanottokeskuksessa. Huomasin, että kun nuori saa oleskeluluvan, hän tarvitsee paljon tukea ja ohjausta itsenäiseen elämään siirtymiseen. Ajanjaksoon liittyy paljon virallisten asioiden hoitoa, joista nuori ei selviydy yksin. Eri ohjaajilla oli erilaisia tapoja hoitaa asioita ja yhteneviä kirjallisia käytäntöjä ei ollut. Siksi kiinnostuin aiheesta.

Aloitin opinnäytetyön kirjallisen osuuden teon joulukuussa 2015. Kehittämissuunnitelman esittelin opettajalle alkuvuodesta 2016. Lähdin syventymään teoriaan aiheesta ja keräämään yhteen jo olemassa olevaa tietoa.

Osallistuin monen nuoren itsenäistymisprosessiin ja havainnoin esim. nuorten kotouttamissuunnitelman tekoa TE-toimistossa ja nuorten huolenaiheita omasta tulevaisuudestaan. Keskustelimme useaan otteeseen ohjaajapalaverissa omaohjaajuuteen ja nuoren itsenäistymiseen liittyvistä asioista. Työharjoitteluni Ehjä ry:ssä maahanmuuttajanuorten tukipalveluissa sai minut paremmin ymmärtämään nuorten itsenäistymisen haasteet.

Haastattelin sosiaalityöntekijää, edustajaa ja Ehjä ry:n vastaavaa ohjaajaa lisätiedon hankkimiseksi aiheesta.

Loppuvaiheessa muokkasin useaan otteeseen kehittämistyön raporttia. Myös tuotokseen tein useita parannuksia saamani palautteen perusteella. Työni etenee kevään 2016 aikana ja viimeistely opinnäytetyö ja tuotos valmistuvat loppukeväästä.

5.2 Menetelmät

Kehittämistyöni on toiminnallinen, eikä sitä ole siis sidottu tiukasti tutkimuksellisten menetelmien käyttöön. Toiminnallisessa opinnäytetyössä yksi olennaisimmista asioista on prosessin suuntaaminen ja arviointi koko ajan eli toteutuksen seuranta on jatkuvaa. Siksi dokumentointi ja sen tavat ovat tärkeitä alusta asti. Dokumentoinnin tapoja voivat olla mm. viralliset muistiot, toiminnan kuvaukset kalenterin avulla, päiväkirjat ja erilliset arviointidokumentit. (Toikko & Rantanen 2009, 80–82.)

Kehittämistyön aikana olen käyttänyt monia dokumentoinnin tapoja. Olen kirjoittanut päiväkirjaa ja tehnyt kalenterimerkintöjä koko ajan. Lisäksi olen tehnyt erillisiä muistiinpanoja esim. ohjaajapalavereissa. Tämän ohessa olen kerännyt materiaalia vieraillessani esim. TE-toimistossa nuorten kanssa.

Kehittämistyön menetelmät voidaan jakaa tiedonhankintamenetelmiin ja kehittämisen ja osallistamisen menetelmiin. Tyypillisiä tiedonhankintamenetelmiä ovat esimerkiksi teemahaastattelu ja kyselylomake sähköpostilla. Kehittämisen ja osallistamisen menetelmiä taas ovat mm. havainnointi, keskustelut ja arvioinnit, pienryhmät ja kokoukset sekä aikaisemman tiedon käyttö. (Salonen 2013, 22–23.)

5.3 Tiedon hankinta ja aineisto

Havainnointi ja aikaisemman tiedon käyttö

Yksi tärkeä tapa kerätä uutta tietoa on havainnointi. Havainnointia on mahdollista tehdä monella tavalla, mutta se voi olla työlästä ja tuottaa myös virhearviointeja. (Vilkkä 2007, 119–125.) Yleensä havainnointi tapahtuu aidossa tilanteessa aidossa ympäristössä. Havainnointi voi olla tarkkaan strukturoitu, mutta se voi olla myös vapaamuotoista huomioiden kirjaamista. (Kananen 2012, 96–97.)

Olin mukana nuorten kotoutumissuunnitelmien teossa TE-toimistossa ja pääsin näin havainnoimaan virkailijan työtä ja nuorelle epäselviä asioita ja heränneitä kysymyksiä. Havainnoin nuorten välisiä ja ohjaajien kanssa käytyjä keskusteluja ja heidän huoliaan omasta tulevaisuudestaan. Ammatilliseen työotteeseen kuuluu, että reflektoin myös omaa työtäni omaohjaajana jatkuvasti (Mäkinen ym. 2009, 52). Työharjoittelussani Ehjä ry:ssä tapasin nuoria, jotka olivat jo muuttaneet omaan asuntoon. Koko opinnäytetyöprosessin ajan dokumentoin huomioita ja vastaan tulevia ongelmia tai kehittämisehdotuksia. Työstin omien muistiinpanojen perusteella tuotostani.

Hyödynnän kehittämistyössäni jo olemassa olevaa materiaalia. Maahanmuuttoviraston ohjeet säätelevät kaikkea vastaanottokeskuksen toimintaa. SPR:n oma materiaali kuten ryhmäkodin laatukäsikirja tai kasvatus- ja itsenäistymissuunnitelma ovat hyvänä pohjana työlleni. Lisäksi olen saanut yhteistyökumppaneiltamme paljon arvokasta materiaalia, kuten Suomen Pakolaisavun Kotilo-projektin Asumispakki-koulutusmateriaalin.

Haastattelut

Aineiston keräämisen yksi tapa on teemahaastattelu. Teemahaastattelussa ei ole valmiita strukturoituja kysymyksiä vaan teemoja, joita käydään läpi. Teemahaastattelu on siis hyvin vapaamuotoinen ja haastattelutilanteessa syntyy uusia keskusteluteemoja. Haastattelun sisältöä ei lyödä lukkoon etukäteen. (Kananen 2012, 101–102.)

Käytännön lisätiedon ja eri näkökulmien hankkimiseksi tein muutamia haastatteluja opinnäytetyötäni varten. Haastattelin SPR:n Turun kaikissa alaikäisyksiköissä johtavana sosiaalityöntekijänä työskentelevää henkilöä. Lisäksi haastattelin yhtä kokenutta nuorten edustajaa, koska hän on mukana nuorten elämässä, kunnes he täyttävät 18 vuotta. Haastattelin myös Ehjä ry:n vastaavaa ohjaajaa.

Toteutin haastattelut maaliskuussa 2016. Tein haastattelurungot valmiiksi teemoittain. Haastateltavat vastasivat kysymyksiini vapaamuotoisesti omin sanoin. Kysyin kaikilta haastateltaviltani luvan haastatteluun ja luvan myös haastattelujen nauhoittamiseen. Haastatteluihin osallistuminen oli vapaaehtoista. Kaikissa haastatteluissa kävimme läpi alla olevia teemoja:

- omaohjaajan rooli vastaanottokeskuksen alaikäisyksikössä
- nuori saa oleskeluluvan ja sen jälkeinen aika vastaanottokeskuksessa
- suurimmat haasteet nuoren turvapaikanhakijan asuessa yksin ensimmäistä kertaa

– konkreettiset ehdotukset ja ideat nuoren itsenäistymisen tukemisessa

Haastatteluista sain uutta tietoa ja monipuolista näkökulmaa asioihin. Kävin läpi haastattelumateriaalia useaan otteeseen. Tuotoksen kannalta tärkeitä olivat konkreettiset ehdotukset, joita voimme ohjaajina käyttää nuorten kanssa tehtävässä työssä. Tällainen konkreettinen ehdotus oli esimerkiksi oman tärkeiden papereiden mapin tekeminen nuorelle. Nuorelle tulee myös usein yllätyksenä, että hänelle vuokrattu asunto on täysin tyhjä eikä katossa ole edes lamppua. Vierailu Ikeassa voi olla hyvä tapa kartoittaa jo etukäteen, mitä kotiin tarvitaan ja mitä kaikki maksaa.

5.4 Kehittämistoiminnan vaiheet

Kehittämishankkeen vaiheita kuvataan yleensä joko lineaarisena tai spiraalimallina. Lineaarinen malli voidaan kuvata hyvin suoraviivaisesti etenevänä viivana, jossa vaiheet seuraavat toisiaan kaavamaisesti ja ajallisesti. Käytännössä kehittämishanke harvemmin etenee näin suoraviivaisesti. (Salonen 2013, 14.)

Spiraalimallissa sen sijaan huomioidaan muutokset, pysähtymiset ja paluuta edelliseen vaiheeseen tapahtuu. Kehittämistyössä on monia toimijoita ja on inhimillistä, että asiat eivät etene kaavamaisesti. (Salonen 2013, 14.) Omassa työssäni huomasin juuri tämän spiraalimaisuuden. Käytännössä havaitsin, että asiat eivät aina mene aina niin kuin on suunniteltu ja siksi jouduin työstämään tuotostani uudestaan useampaankin otteeseen.

Ideointi- ja aloitusvaiheessa lähdin liikkeelle siitä, että huomasin ohjaajan työssä olevan sekavia käsityksiä siitä, mitä ja miten omaohjaaja tekee, kun nuori saa oleskeluluvan. Kun puhuin asiasta työyhteisössä, syntyi idea omaohjaajan oppaan tekemisestä. Ymmärsin, että oppaastaan olisi suuri hyöty käytännön työhömmme.

Toteutusvaiheessa kokosin teoriapohjaa aiheeseen. Lisäksi keräsin yhteen jo olemassa olevan materiaalin, kuten Maahanmuuttoviraston ja vastaanottokeskuksen ohjeistukset. Osallistuin aktiivisesti nuorten itsenäistymisprosessiin ja olin mukana hoitamassa heidän viranomaisasioitaan. Keskustelin aiheesta SPR:n henkilökunnan lisäksi edustajien ja Ehjä ry:n henkilökunnan kanssa. Suoritin teemahaastattelut. Kirjoitin tietopohjaa kehittämistyöhöni ja lähdin samalla pikkuhiljaa keräämään materiaalia tuotokseen.

Kun olin saanut tuotoksen valmiiksi, lähetin sen vielä sähköpostilla arvioitavaksi tuki-asuntojen ja ryhmäkodin vastaaville ohjaajille ja yhdelle vastaanottokeskuksen aikuispuolen sosiaalityöntekijälle. Sain heiltä rakentavaa palautetta ja konkreettisia ehdotuksia tuotoksen viimeistelyyn.

Viimeistelyvaiheessa muokkasin vielä opinnäytetyön tekstejä ja viimeistelin tuotoksen ulkoasun. Lisäksi arvioin koko opinnäytetyöprosessin onnistumista. Opinnäytetyö ja tuotos valmistuvat huhtikuun 2016 loppuun mennessä. Alla olevassa kuviossa (taulukko 3) on kuvattuna kehittämistyöni vaiheet.

Taulukko 3. Kehittämistyön vaiheet.

AJANKOHTA	MENETELMÄ JA TOIMIJAT	DOKUMENTOINTITAPA	AINEISTON HYÖDYNTÄMISTAPA
VAIHE 1: IDEOINTI JA SUUNNITTELU			
loka-joulukuu 2015	työyhteisössä keskustelu ja ajankohtaisen aiheen pohdinta	muistiinpanot, päiväkirja	ideointi
marras-joulukuu 2015	materiaaleihin tutustuminen itsenäisesti	muistiinpanot ja materiaalin kerääminen	pohjaa tuotokselle
marraskuu 2015	lopullinen aiheen rajaaminen työyhteisössä	muistio	kehittämissuunnitelman kirjoittaminen alkaa
joulukuu 2015	esimiehen kanssa keskustelu	toimeksiantosopimus	toimeksiannon aloittaminen
joulukuu 2015	opettajan tapaaminen	muistiinpanot	kehittämissuunnitelma
VAIHE 2: TOTEUTUS			
tammikuu 2016	teoriatiedon kerääminen, itsenäinen työskentely	lähteet, tutkimukset	tietoperustan rakentaminen
helmikuu 2016	työharjoittelun aloittaminen ja palaverit siellä	muistiinpanot	pohjaa tuotokselle
helmikuu 2016	tuotoksen suunnittelua		tuotoksen kirjoittaminen
maaliskuu 2016	työyhteisön kanssa ideointi	päiväkirjamerkinnot	tuotoksen muokkaaminen
maaliskuu 2016	haastattelut	haastattelujen nauhoittaminen	tuotoksen muokkaaminen
VAIHE 3: VIIMEISTELY JA ARVIOINTI			
maaliskuu 2016	haastattelujen purku itsenäisesti	haastattelumateriaali	tuotoksen uudelleen arviointia
maalis-huhtikuu 2016	tuotoksen tarkastaminen	tuotoksen korjaukset	tuotoksen viimeistely

huhtikuu 2016	palaute opinnäytetyöraportista esimiehiltä	sähköpostit	tekstin viimeistely
huhtikuu 2016	palaute tuotoksesta esimiehiltä	sähköpostit	tuotoksen muokkaaminen
VAIHE 4: VALMIS			
huhti-toukokuu 2016	opinnäytetyön loppuun työstäminen ja tuotoksen viimeistely		valmis opinnäytetyö ja tuotos
huhti-toukokuu 2016	tuotoksen esittely ja käyttöönotto ohjaajien työssä	palautekeskustelu	

6 KEHITTÄMISTYÖN TUOTOS

Kehittämistyöni tuotoksena syntyi SPR:n Turun vastaanottokeskuksen alaikäisyksiköiden ohjaajille opas, joka sopii hyödynnettäväksi kaikille tuettuun tai itsenäiseen asumiseen muuttaville nuorille turvapaikanhakijoille. Oppaasta hyötyvät sekä henkilökunta että nuoret itse. Kehittämistyöni tuotosta voidaan hyödyntää nuorten itsenäistymisprosesseissa ja asioiden hoidossa.

Opas toimii hyvin myös uusien työntekijöiden perehdytykseen. Osa asioista on varmasti hyvin tuttua kokeneille ohjaajille, mutta opas toimii hyvänä muistilistana, jotta kaikki asiat kunkin nuoren kohdalta tulevat hoidettua. Tärkeää on, että asiat on nyt koottu yhteen oppaaseen, kun ennen tietoa piti kerätä ja tarkistaa useista eri paikoista.

Monien asioiden hoito on edustajan tai sosiaalityöntekijän vastuulla, mutta myös ohjaajien on tiedettävä, mistä asioista on kysymys. Yhteistyö ja tiedonkulku eri tahojen välillä on välttämätöntä. Kun ohjaaja esim. menee tekemään nuoren kanssa TE-toimistoon kotoutumissuunnitelmaa, mukana tulee olla kopio väestötietojärjestelmään kirjaamisesta, jonka edustaja on saanut maistraatista nuoren kanssa siellä käydessään.

Käyn oppaassa läpi oleskeluluvan saannin jälkeisen ajan vastaanottokeskuksessa vaiheittain. Aikaa lyhimmillään menee ehkä n. 2 kuukautta, mutta yleensä asunnon löytäminen ja muut vastaavat asiat viivästyttävät muuttoa niin, että aikaa kuluu jopa viisi kuukautta. Ensimmäinen asia oppaassa on poliisin tiedoksianto oleskeluluvasta ja viimeinen asia muuttopäivä.

Jaoin oppaan sisällön kahteen suurempaan kokonaisuuteen (kuva 1.). Ensimmäinen osio liittyy selkeästi käytännön viranomaisasioiden hoitoon. Nämä asiat hoitavat lähinnä edustaja ja sosiaalityöntekijä, mutta omaohjaajalla on oma roolinsa ja hänen työhönsä kuuluu olla tietoinen oman nuorensa asioiden etenemisestä. Lisäksi oppaasta käy hyvin selville vastuunjako eli kenen kuuluu hoitaa mikäkin asia.

JOHDANTO	3
VIRANOMAISASIAKAS	4
TIETO OLESKELULUVASTA.....	4
MAISTRAATTI	4
KELA	4
KUNTAPAIKKAHAKEMUS	4
TYÖ- JA ELINKEINOTOIMISTO	5
KOTOUTUMISTUKI	5
PASSIHAKEMUS.....	6
PANKKITILIN AVAAMINEN	6
JOS NUORI MENE E E HJÄN TUKEEN.....	6
OMAOHJAAJAN TUKI	7
KASVATUS- JA ITSENÄISTYMISSUUNNITELMA.....	7
SOSIAALINEN VERKOSTO	7
OMAA KOTIIN MUUTTAMINEN.....	8
YLEISTIETOA SUOMESTA.....	8
KOULUTUS JA TYÖNHAKU.....	9
KUN MUUTTOPÄIVÄ LÄHENEE	9

Kuva 1. Omaohjaajan oppaan sisällysluettelo.

Toinen osio koostuu omaohjaajan roolista nuoren tukijana ja ehdotuksista mahdollisten materiaalien käytöstä nuorten tukemisessa. Joitakin osioita, esim. rahankäyttöä voidaan käydä läpi pienryhmissä. Ei haittaa, vaikka nuorelle puhuttaisiin samoista asioista useinkin eri otteeseen. Haastatteluissa kävi ilmi, että vaikka useat eri ihmiset kertovat nuorelle esim. Kelan toiminnasta, on se nuorelle vaikea asia ymmärtää.

Opas on tallennettuna työtietokoneiden yhteiseen Y-asemaan pdf-tiedostona. Se on näin helposti kaikkien työntekijöiden saatavilla. Opasta ei ole vielä päästy ohjaajan työssä testaamaan, mutta monelta osin olen saanut hyvää palautetta sen sisällöstä. Opasta on helppo tarvittaessa muokata.

Opas on tehty mahdollisimman selkeäksi asiatekstiksi, eikä siihen ollut tarpeellista liittää kuvia tai muuten tehdä siitä markkinoivaa. Tärkeää on, että asiakokonaisuus löytyy helposti ja oppaasta pystyy tarkistamaan yksittäisenkin tiedon nopeasti. Koska opinnäytetyö on SPR:n toimeksianto ja tehty vain SPR:n vastaanottokeskuksen henkilökunnalle, sitä ei ole liitetty opinnäytetyöhöni. Käyttöoikeus on vain SPR:llä.

7 ARVIOINTI JA POHDINTA

7.1 Kehittämistyön toteuttaminen ja tuotos

Kehittämistyön toteuttaminen oli mielenkiintoinen ja antoisa prosessi. SPR:n vastaanotokeskus on ollut lähivuosina mukana usean opiskelijan opinnäytetyöprosessissa. Toimeksiantajan resurssit varsinaiseen ohjaustyöhön ovat kuitenkin vähäiset. Alussa suunnitelmani oli tehdä enemmänkin haastatteluja eri toimijoille. Valitettavasti esimerkiksi edustajat olivat tosi kiireisiä, enkä saanut sovittua yhteistä aikaa haastattelun tekoon. Tein kehittämistyön aika nopealla aikataululla. Olisi ollut mukava, jos palavereja työyhteisössä olisi voitu järjestää useamminkin, mutta tätäkin asiaa rajasi ajan puute.

Heti kehittämistyön alussa sain hyvää palautetta muutamilta edustajilta opinnäytetyöni aiheesta. Kuntien maahanmuuttaja- ja kotouttamistyön resurssit ovat melko pienet ja moni nuori tarvitsisi enemmänkin tukea etukäteen, koska varsinaista jälkihuoltoa ei ole olemassa. Siksi on hyvä, että vastaanottokeskuksissa kehitetään ohjaajien työtä ja ennakoidaan nuoren mahdollisesti tulevaisuudessa kohtaamia haasteita.

Pohjana ohjaajien työlle on tuntee turvapaikanhakuprosessi mahdollisimman tarkkaan, jotta nuoren nykytilanteen ja tulevaisuuden ymmärtäminen on helpompaa. Alaikäiset yksin tulleet turvapaikanhakijat ovat haavoittuvaisessa elämäntilanteessa ja heidän sosiaalinen tukiverkostonsa voi olla hyvin pieni. Ohjaajan ammatillisella työotteella ja panostuksella voi olla erittäin suuri merkitys nuoren tulevaisuudelle.

Tuotokseni tulee kaikkien ohjaajien saataville alaikäisyksiköissä. Sain toivomuksen, että myös vastaanotokeskuksen aikuispuolen sosiaalityöntekijät saisivat oppaan käyttöönsä. Aikuispuolella ei ole käytössä omaohjaajajärjestelmää ja lähinnä sosiaalityöntekijät auttavat asiakkaita viranomaisasioissa.

Koska kotouttaminen on erittäin ajankohtainen aihe tällä hetkellä Suomessa, on hyvin mahdollista, että esim. viranomaiskäytännöt muuttuvat ja tekemäni opas tarvitsee päivitystä hyvinkin pian. On tärkeää, että ohjaajien tiedot ovat ajan tasalla. Tulevaisuus näyttää, miten paljon asiat muuttuvat ja miten oppaan päivitys käytännössä hoituu.

7.2 Oma ammatillinen kasvu ja eettinen pohdinta

Opinnäytetyön tekeminen kehittämistyönä SPR:lle tuki todella paljon omaa ammatillista osaamistani. Pystyn nyt näkemään selkeämmin nuoren tulevaisuuden ja siihen liittyvät suurimmat haasteet. Omaohjaajan arki on monesti hyvin subjektiivista sen hetkiseen ongelmaan pureutumista, kun nuoren elämä pitäisi nähdä kokonaisuutena tulevaisuuteen jatkuvana jananä. Omaohjaajan opas tukee varmasti jatkossa ainakin omaa työtäni ja toivon, että se on myös muiden ohjaajien aktiivisessa käytössä.

Kehittämistyöni aikana pidin monille nuorille tulkkiaikoja liittyen heidän oleskelulupaansa, TE-toimistossa vierailuun, työmarkkinatukihakemuksen täyttöön tai oman asunnon vuokraamiseen. Ymmärsin tekeväni hyvin tärkeää työtä. Monimutkaisista asioista puhuminen vaatii paljon toistoja eikä niitä silti ole helppo ymmärtää. Nuoren kokemus omien siipien kantamisesta ja hänen tulevaisuuden suunnittelunsa ovat antoisia hetkiä työssäni.

Tein kehittämistyöni tuotoksen SPR:lle ja SPR on työnantajani. Ryhmäkodin laatukäsikirjassa on nimetty työmme lähtökohdaksi inhimillisyys ja ihmisarvon kunnioitus. Käymme läpi eettisen ohjeistuksen uusien työntekijöiden kanssa. Opinnäytetyöni perustuu näihin SPR:n periaatteisiin.

Vastaanottokeskuksessa asuvien nuorien tietoja ei tule opinnäytetyöhön eikä kukaan heistä ole tunnistettavissa opinnäytetyöni tekstissä. Opinnäytetyöni ei siis mitenkään vahingoita ketään nuorista, vaan päinvastoin he saavat erityistä tukea kevään aikana ja toivottavasti myös jatkossa itsenäistymisprosessissaan. Tulevaisuudessa opinnäytetyöni auttaa toivottavasti henkilökuntaa parempaan ohjaustyöhön.

LÄHTEET

Björklund K. 2014. "Haluun koulutusta, haluan työtä ja elämän Suomessa" Yksintulleiden alaikäisten pakolaisten kotoutuminen Varsinais-Suomessa. Siirtolaisuusinstituutti Tutkimuksia A 48. Turku: Painosalama

Björklund K. 2015. Unaccompanied refugee minors in Finland – challenges and good practices in a Nordic context. Institute of Migration. Turku: Painosalama.

European Union agency for fundamental rights (FRA). 2011. Separated asylum-seeking children in European union member states comparative report. Viitattu 13.4.2016. http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1692-SEPAC-comparative-report_EN.pdf

Finlex. 2016. Viitattu 12.3.2016. Ajantasainen lainsäädäntö: Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta 17.6.2011/746. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110746>.

Finlex. 2016. Viitattu 12.3.2016. Ajantasainen lainsäädäntö: Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20101386>.

Finlex. 2016. Viitattu 12.3.2016. Ajantasainen lainsäädäntö: Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>.

Finlex. 2016. Viitattu 12.3.2016. Ajantasainen lainsäädäntö: Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301>.

Haavikko A. & Bremer L. 2009. Ulkoisesti erilaisia, sisäisesti samanlaisia. Opas mielenterveys-työhön yli kulttuurirajojen. Suomen mielenterveysseura. Helsinki: SMS-tuotanto Oy.

Järvinen T., Snellman O., Helenius M. 15.12.2014. ILMAN HUOLTAJAA TURVAPAIKKAA HAKEVAN LAPSEN EDUSTAMINEN – tietoa vastaanottokeskuksen toiminnasta ja edustajana toimimisesta. Maahanmuuttovirasto. Viitattu 22.2.2016. http://www.migri.fi/download/57637_Ilman_huoltajaa_turvapaikkaa_hakevan_lapsen_edustaminen.pdf?9189c0450202d288

Heikkinen H. 2010. Toimintatutkimus-toiminnan ja ajattelun taitoa. 2010. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin I (toim. Aaltola J. & Valli R.) 3. uudistettu ja täydennetty painos. Juva: WS Bookwell Oy.

Kananen J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä – kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännönopas. Julkaisuja 134. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Lehtonen A. & Niinimäki T. 2015. Perheenyhdistämisen hyvät käytännöt. 2015. Ehjä ry. Viitattu 3.3.2016. http://ehja.fi/pdf/opy_opas.pdf

Lepola O. 2012. Ei omainen eikä viranomainen. Selvitys ilman huoltajaa Suomeen tulleiden lasten edustajajärjestelmästä. Lastensuojelun keskusliitto. Viitattu 9.4.2016. <https://www.lskl.fi/verkko-kauppa/ei-omainen-eika-viranomainen>.

Lyytinen H., Eklund K. & Laakso M-L. 2006. Varhainen kognitio, temperamentti ja vuorovaikutus teoksessa Lyytinen M., Korhokangas M. ja Lyytinen H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan Kehitys kontekstissaan.1.-7. painos. Helsinki: Werner Söderström osakeyhtiö, 40–65.

Maahanmuuttovirasto. 2016a. Viitattu 3.3.2016. http://www.migri.fi/tietoa_virastosta

Maahanmuuttovirasto. 2016b. Viitattu 3.3.2016. http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tulosyksikoiden_vastualueet

Maahanmuuttovirasto. 2016c. Viitattu 16.3.2016. http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot

Maahanmuuttovirasto. 2016d. Viitattu 16.3.2016. http://www.migri.fi/asiointi/asiakastiedotteet/tiedotteet_turvapaikka/1/0/turvapaikkatutkinta_siirtyy_poliisilta_maahanmuuttovirastolle_1_3_2016_66198

Maahanmuuttovirasto 2016e. Viitattu 31.3.2016. <http://www.migri.fi/oleskeluluvat/lupatyypit>

Miettinen J., Jokinen R., Mikkonen M. 2013. Monikulttuurinen ohjaus turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskuksessa -työskentelyä välitilassa. Teoksessa Korhonen V. & Puukari S. (toim.) Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Jyväskylä: PS-Kustannus, 174–190.

Mikkonen A. 2005. Työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat maahanmuuttajat: Kokemuksia kotouttamistoiminnasta teoksessa Alitolppa-Niitamo A., Söderling I. & Fågel S. (toim.) Olemme muuttaneet Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto, 53–71.

Mikkonen A. ja työryhmä. 2002. Yksin Suomessa. Ilman huoltajaa tulleiden lasten asema kansainvälisten suositusten valossa. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Mustonen H. & Alanko S. 2011. Lapsen edun arvioiminen turvapaikkaprosessissa. Teoksessa Alanko S., Marttinen I. & Mustonen H (toim.). Lapsen etu ensin. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa. Yksintulleet projektin loppujulkaisu. Yhteiset lapsemme – All our children ry. 20–26. Viitattu 18.4.2016. http://www.yhteisetlapsemme.fi/wp-content/uploads/2013/04/lapsen_etu_ensin_web.pdf

Myllymäki K. 2014. Varsinais-Suomen ELY-keskuksen tervehdys. teoksessa Heikkilä E. (toim.) Haavoittuvasta lapsuudesta ehjään aikuisuuteen. Siirtolaisuusinstituutti Tutkimuksia A 49. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.

Mäkinen P., Raatikainen E., Rahikka A. & Saarnio T. 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYpro Oy.

Nurmi J-E., Ahonen T., Lyytinen H., Lyytinen P., Pulkkinen L., Ruoppila I. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. 5. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Nutukka. 2016. Viitattu 16.3.2016. <http://www.nutukka.org/aineiston-kuvaus/>

Pakolaisneuvonta. 2016a. Viitattu 16.3.2016. Pakolaisneuvonta>Turvapaikanhakijan asema. http://www.pakolaisneuvonta.fi/index_html?lid=66&lang=suo.

Pakolaisneuvonta. 2016b. Viitattu 16.3.2016. Pakolaisneuvonta>Yksintulleet turvapaikanhakijalapsen>Alaikäisen turvapaikkamenettely. http://www.pakolaisneuvonta.fi/index_html?lid=134&lang=suo

Punainen Risti. 2016. Viitattu 14.3.2016. <https://rednet.punainenristi.fi/node/3617>. Etusivu > Yhteystiedot > Vastaanottokeskus

Räty M. Maahanmuuttaja asiakkaana. 2002. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Salonen K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön – opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72. Turku: Turun Ammattikorkeakoulu.

Sinkkonen J. 2010. Nuoruusikä. Juva: WS Bookwell Oy.

Sisäasiainministeriö. Alaikäisten vastaanotto toiminnan laatukäsikirja. 2009. versio 2.0. Ei saatavilla ilman käyttö lupaa.

Sisäministeriö. 2016. Viitattu 14.3.2016. <http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat>

SPR:n Turun ryhmäkodin laatukäsikirja. Päivitetty 7/2015.

Toikko T. & Rantanen T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 3.korjattu painos. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy-Juvenes Print.

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2016a. Viitattu 10.4.2016. Tiedotteet: 10.2.2016 Ministeri Lindström: Paine kotouttamisen saralla voimistuu. Etusivu > Työ > Tiedotteet: Työ

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2016b. Viitattu 16.3.2016. http://www.kotouttaminen.fi/kotouttaminen/kotouttaminen/pakolaisten_kuntaan_osoittaminen

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Konserni 29/2014. Ilman huoltajaa tulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden vastaanotto ja järjestelmän kehittämistarpeet. Viitattu 12.3.2016. https://www.tem.fi/files/40852/TEMjul_29_2014_web_05092014.pdf

Töykkälä S. 2014. Dokumentoinnin kehittäminen SPR Turun vastaanottokeskuksen alaikäisyksiköissä. Opinnäytetyö. Tampereen ammattikorkeakoulu Hyvinvointiteknologian ko (YAMK).

Vilka H. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vilka H. 2007. Tutki ja kehitä. 1.–2. painos. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy